

Ur "SKÅNES NATUR"

Skånes Naturskyddsförenings årsskrift 1939

GYABERGSSKOGEN.

Gyabergsskogen kan man från Stehags järnvägsstation nå på några få minuter. Trots sitt lättillgängliga läge i närheten av Ringsjön och stambanan har den förblivit tämligen oberörd. Ur landskapssynpunkt är det den vackraste

Foto: Th. Weverinck.

Fig. 1. Utsikt från Gyaberg över Stehags stationssamhälle. — I förgrunden planterade granar. I bakgrunden Ringsjön.

skogen i hela det västliga Ringsjöområdet och botaniskt en av de intressantaste och artrikaste bokskogarna i detta område.

Gyabergsskogen ligger inom området för skiffer-ur-

bergsmoränen, vilken vilar på cardiolaskiffer och därför på sina ställen är starkt kalkhaltig. Utmed hela sin längd genomdrages Gyabergsskogen av en diabasgång, som skär järnvägen omedelbart väster om stationen och som träder i dagen vid landsvägen nedanför Gyaberg, i skogen (öster om Långhult), vid Klövhus och på Springmärsliden. Själva Gyaberg är bildat av diluvialsand. Det höjer sig betydligt över den närmare omgivningen och erbjuder en vacker utsikt, som visserligen hotas av den uppväxande skogen. Moränen är än sandig, än mörkel- till lerhaltig. Till följd av terrängförhållandena är vattentillförseln mycket olikartad, och alla övergångar finnas från utpräglat sumpiga, resp. fuktiga ställen till helt torra områden. Skogen höjer sig från Stehag (60 m.) mot Hjortsås till 100 meters höjd. Hela området är starkt kuperat och genomflytes av två små bäckar.

I överensstämmelse med de starkt varierande geologiska och morfologiska förhållandena är skogens karaktär och dess floristiska sammansättning ingalunda enhetlig. Nedre delen av skogen (Kullebodelen), mellan järnvägen och landsvägen Stehag-Kärrstorp, består till största delen av en fuktig bok-ek-blandskog med inströdda almar och alar. Mellan Gyaberg och Stehag är skogen utbildad som löväng med synnerligen artrik busk- och örtflora. Den övriga skogen är nästan ren, högstammig bokskog med mestadels rik busk- och örtvegetation. I nordost och norr finnes granskog.

Kullebodelen.

Bok och ek dominera. Några almar och lindar äro inströdda. Alar och *Salix*-arter bilda täta, nästan ogenomträngliga snår. Såsom den viktigaste busken uppträder emellertid hasseln, vilken bildar så täta bestånd, att nästan all undervegetation försvinner. Blott sådana skuggväxter som *Helleborine latifolia* och *Neottia nidus avis* kunna taga

sig fram här. Särskilt riklig är förekomsten av *Neottia nidus avis*. På något ljusare ställen finna vi *Paris quadrifolia*, *Polygonatum verticillatum* och *multiflorum* och *Viola*

Foto: Th. Weverinck.

Fig. 2. Gyabergsskogen. — Högstammig bokskog i mellersta delen. Ungskog av bok.

mirabilis. Synnerligen rik och frodig är vegetationen på de talrika små gläntorna. Här växa t. ex. *Anthriscus silvestris*, *Cirsium oleraceum*, *Filipendula ulmaria*, *Listera ovata*, *Orchis maculata* och *Valeriana dioica*.

L ö v ä n g e n.

Mellan gamla ekar och bokar utbreder sig lövängen på östsluttningen av Gyaberg. Den är översållad av buskar och buskgrupper och kantad med täta snår av *Crataegus monogyna*, *Cr. oxyacantha*, *Prunus spinosa*, *Pr. padus*, *Rosa*- och *Rubus*-arter, *Sambucus racemosa*, *Salix*-arter och *Viburnum opulus*. Själva ängen är under sommaren täckt med en rikedom av blommande örter, vilka jag här ej kan räkna upp men som återfinnas i den bifogade växtförteckningen.

G y a b e r g s s k o g e n.

Den egentliga Gyabergsskogen är utbildad som ängsboskog med rik undervegetation. Busksnår äro överallt vanliga. Unga bokar och ekar äro mycket talrika och kunna likaledes bilda snår. Därtill kommer *Fraxinus*, ett för alla bokskogar i västra Ringsjötrakten betecknande ungskogselement. På lägre terräng uppträder hasseln i större mängd. *Rubus idaeus*-snåren äro rätt karakteristiska för den mellersta delen av Gyabergsskogen. I den övre delen avtar buskvegetationen, och även markvegetationen blir artfattigare, då här äldre bokbestånd överväga.

I den mellersta och övre delen av skogen finnas några små kärr, vid vilkas kanter talrika *Carex*-arter växa. Här finnas också vidsträckta *Equisetum*-bestånd.

I följande översikt ha alla växter noterats, vilka iakttagits vid översiktsinventering den 20 april, 14, 15, 21 och 30 juni, 5 juli samt 4 och 6 augusti 1938. Översikten kan ej göra anspråk på fullständighet, då vid inventeringen stora delar av skogen på grund av bristande tid måste lämnas obeaktade.

Skogsskiktet (träd):

<i>Acer platanoides</i>	<i>Fagus silvatica</i>
<i>Carpinus betulus</i>	<i>Fraxinus excelsior</i>

<i>Picea excelsa</i>	<i>Tilia cordata</i>
<i>Populus tremula</i>	<i>Ulmus montana</i> .
<i>Quercus robur</i>	

Snårskiktet (ungträd och buskar):

<i>Acer platanoides</i>	<i>Pyrus malus</i>
<i>Betula verrucosa</i>	<i>Quercus robur</i>
<i>Carpinus betulus</i>	<i>Rhamnus cathartica</i>
<i>Corylus avellana</i>	» <i>frangula</i>
<i>Cotoneaster melanocarpa</i>	<i>Ribes alpinum</i>
<i>Crataegus monogyna</i>	» <i>grossularia</i>
» <i>oxyacantha</i>	<i>Rosa canina</i>
<i>Evonymus europaea</i>	<i>Rubus idaeus</i>
<i>Fagus silvatica</i>	<i>Salix aurita</i>
<i>Fraxinus excelsior</i>	» <i>caprea</i>
<i>Juniperus communis</i>	» <i>cinerea</i>
<i>Lonicera xylosteum</i>	» <i>livida</i>
<i>Picea excelsa</i>	<i>Sambucus racemosa</i>
<i>Populus tremula</i>	<i>Sorbus aucuparia</i>
<i>Prunus padus</i>	<i>Tilia cordata</i>
» <i>spinosa</i>	<i>Ulmus montana</i>
<i>Pyrus communis</i>	<i>Viburnum opulus</i> .

Fältskiktet (ört- och gräsvegetationen):

<i>Achillea millefolium</i>	<i>Angelica silvestris</i>
» <i>ptarmica</i>	<i>Anthriscus silvestris</i>
<i>Actaea spicata</i>	<i>Anthyllis vulneraria</i>
<i>Aegopodium podagraria</i>	<i>Aquilegia vulgaris</i>
<i>Ajuga pyramidalis</i>	<i>Arctium minus</i>
<i>Alchemilla vulgaris</i>	<i>Arenaria trinervia</i>
<i>Alliaria officinalis</i>	<i>Artemisia vulgaris</i>
<i>Allium oleraceum</i>	<i>Asperula odorata</i>
<i>Anemone hepatica</i>	<i>Barbarea vulgaris</i>
» <i>nemorosa</i>	<i>Brunella vulgaris</i>
» <i>ranunculoides</i>	<i>Campanula latifolia</i>

<i>Campanula persicifolia</i>	<i>Habenaria bifolia</i>
» <i>rotundifolia</i>	» <i>chloroleuca</i>
» <i>trachelium</i>	<i>Helleborine latifolia</i>
<i>Cardamine amara</i>	<i>Hieracium auricula</i>
» <i>impatiens</i>	» <i>murorum</i>
» <i>pratensis</i>	» <i>pilosella</i>
<i>Centaurea scabiosa</i>	<i>Humulus lupulus</i>
<i>Chrysanthemum leucanthemum</i>	<i>Hypericum maculatum</i>
	» <i>perforatum</i>
<i>Circaea intermedia</i>	<i>Hypochaeris radicata</i>
» <i>lutetiana</i>	<i>Impatiens parviflora</i>
<i>Cirsium arvense</i>	<i>Lactuca muralis</i>
» <i>heterophyllum</i>	<i>Lamium galeobdolum</i>
» <i>oleraceum</i>	<i>Lapsana communis</i>
» <i>palustre</i>	<i>Lathraea squamaria</i>
<i>Convallaria majalis</i>	<i>Lathyrus pratensis</i>
<i>Corydalis cava</i>	<i>Leontodon autumnalis</i>
<i>Crepis paludosa</i>	<i>Listera ovata</i>
<i>Epilobium angustifolium</i>	<i>Lotus corniculatus</i>
» <i>hirsutum</i>	<i>Lychnis dioica</i>
» <i>montanum</i>	» <i>flos cuculi</i>
<i>Filipendula hexapetala</i>	» <i>viscaria</i>
» <i>ulmaria</i>	<i>Lysimachia thyrsiflora</i>
<i>Fragaria vesca</i>	<i>Majanthemum bifolium</i>
<i>Gagea lutea</i>	<i>Matricaria chamomilla</i>
<i>Galeopsis ladanum</i>	<i>Melampyrum pratense</i>
» <i>tetrahit</i>	» <i>silvaticum</i>
<i>Galium aparine</i>	<i>Mentha arvensis</i>
» <i>boreale</i>	<i>Menyanthes trifoliata</i>
» <i>uliginosum</i>	<i>Mercurialis perennis</i>
» <i>verum</i>	<i>Myosotis arvensis</i>
<i>Geranium Robertianum</i>	» <i>palustris</i>
» <i>sanguineum</i>	» <i>silvatica</i>
<i>Geum rivale</i>	<i>Neottia nidus avis</i>
<i>Gnaphalium silvaticum</i>	<i>Orchis latifolia</i>

<i>Orchis maculata</i>	<i>Solanum dulcamara</i>
» <i>mascula</i>	<i>Solidago virgaurea</i>
<i>Orobis tuberosus</i>	<i>Stachys silvatica</i>
» <i>vernus</i>	<i>Stellaria graminea</i>
<i>Oxalis acetosella</i>	» <i>holostea</i>
<i>Paris quadrifolia</i>	» <i>media</i>
<i>Pedicularis palustris</i>	» <i>nemorum</i>
<i>Peucedanum palustre</i>	<i>Taraxacum vulgare</i>
<i>Plantago lanceolata</i>	<i>Thalictrum aquilegifolium</i>
» <i>major</i>	<i>Trifolium hybridum</i>
» <i>media</i>	» <i>medium</i>
<i>Polygala vulgaris</i>	» <i>montanum</i>
<i>Polygonatum multiflorum</i>	» <i>pratense</i>
» <i>officinale</i>	» <i>repens</i>
» <i>verticillatum</i>	<i>Triglochin palustre</i>
<i>Polygonum hydropiper</i>	<i>Trollius europaeus</i>
<i>Potentilla anserina</i>	<i>Tussilago farfara</i>
» <i>erecta</i>	<i>Urtica dioica</i>
<i>Pulmonaria officinalis</i>	<i>Valeriana dioica</i>
<i>Pyrola minor</i>	» <i>officinalis</i>
» <i>secunda</i>	<i>Veronica beccabunga</i>
<i>Ranunculus acris</i>	» <i>chamaedrys</i>
» <i>ficaria</i>	» <i>officinalis</i>
» <i>flammula</i>	» <i>serpyllifolia</i>
» <i>repens</i>	<i>Vicia cracca</i>
<i>Rumex acetosa</i>	» <i>sepium</i>
» <i>acetosella</i>	<i>Viola canina</i>
» <i>domesticus</i>	» <i>mirabilis</i>
» <i>sanguineus</i>	» <i>riviniana</i>
<i>Sanicula europaea</i>	» <i>silvestris</i>
<i>Scabiosa arvensis</i>	<i>Juncus bufonius</i>
» <i>succisa</i>	» <i>effusus</i>
<i>Scorzonera humilis</i>	» <i>nodulosus</i>
<i>Scrophularia nodosa</i>	<i>Luzula campestris</i>
<i>Scutellaria galericulata</i>	» <i>multiflora</i>

<i>Luzula pilosa</i>	<i>Briza media</i>
<i>Scirpus silvaticus</i>	<i>Bromus asper</i>
<i>Carex elongata</i>	» <i>inermis</i>
» <i>flacca</i>	<i>Dactylis glomerata</i>
» <i>flava</i>	<i>Festuca ovina</i>
» <i>hirta</i>	» <i>pratensis</i>
» <i>montana</i>	<i>Glyceria fluitans</i>
» <i>nemorosa</i>	<i>Holcus lanatus</i>
» <i>Oederi</i>	» <i>mollis</i>
» <i>oedocarpa</i>	<i>Melica nutans</i>
» <i>pallescent</i>	» <i>uniflora</i>
» <i>panicea</i>	<i>Milium effusum</i>
» <i>pilulifera</i>	<i>Phleum nodosum</i>
» <i>remota</i>	» <i>pratense</i>
» <i>silvatica</i>	<i>Poa annua</i>
» <i>vaginata</i>	» <i>nemoralis</i>
» <i>vesicaria</i>	» <i>pratensis</i>
<i>Agrostis stolonifera</i>	<i>Triticum caninum</i>
» <i>vulgaris</i>	<i>Athyrium filix femina</i>
<i>Aira caespitosa</i>	<i>Dryopteris filix mas</i>
» <i>flexuosa</i>	» <i>spinulosa</i>
<i>Alopecurus geniculatus</i>	<i>Equisetum arvense</i>
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	» <i>limosum</i>
<i>Avena elatior</i>	» <i>silvaticum</i> .

Skånes bokskogar låta sig enligt LINDQUIST på grundval av sina fältskiktssambållen indelas i hed- och ångsbokskogar. Den första gruppen är huvudsakligen företrädd i nordöstra Skåne och på urbergshorsterna (Hallandsåsen, Söderåsen, Linderödsåsen och Nävlingeåsen). Ett undantag bildar Romeleåsen, som nästan uteslutande har bokskogar av ångsbokskogstyp (SAHLIN, s. 65). Ångsbokskogen kan åter indelas i två huvudgrupper: den relativt artfattiga, nästan rena bokskogen utan nämnvärd undervegetation, sådan vi finna den kring de stora godsen i sydvästra Skåne,

samt en artrik bokskog med riklig underskog, ofta uppbladdad med talrika andra lövträd, vilken typ är särskilt vanlig i Skånes risbygd. Båda slagen av skogar äro kulturprodukter. Sin utgestaltning ha båda typerna erhållit genom människans formande och vårdande hand. Detta måste särskilt beaktas, ty endast under bibehållande av deras gamla brukningsformer kunna de bevaras i sitt nuvarande tillstånd. I detta sammanhang ber jag få citera LINDQUIST: »Härmed skiljas också de historiska utvecklingsvägarna mellan bokskogarna på frälsemark i Sydskåne och Danmark samt de allmogeskovar, som allttjämt leva på sydsvenska utmarker och utanför dessa områden. Adelns bokskogar utvecklade sig hastigt till rena kulturskovar, under det att böndernas bokskogar visserligen fortfarande skövlades men likväl levde och utvecklades under fria former» (LINDQUIST, 1931, s. 393).

Vad nu Gyabergsskogen beträffar, så är den till sin utveckling och sammansättning icke enhetlig och kan därför ej obetingat inpassas i någon av de beskrivna kategorierna, trots att den visar den artrika ångsbokskogens karaktär. Den övre delen av skogen har förmodligen alltid varit bokskog (jfr BUHRMANNNS karta 1684). Ju mer vi emellertid närma oss Stehag, ändrar skogen sin karaktär, och slutligen övergår den i löväng. Det är tämligen säkert, att de närmast Stehag belägna delarna över huvud ha utvecklat sig ur tidigare löväng. Därmed försvunno också några för detta område betecknande växter, såsom *Betonica officinalis*, som ännu under förra århundradet förekom på skilda ställen mellan Stehag och Kärrstorp (LILJA, 1870). LECHE skrev 1744 om *Betonica officinalis*: »växer på engjar vid Stehag». Nu är *Betonica officinalis* försvunnen, bortsett från en inhägnad fyndplats. I sin sydligaste del går Gyabergsskogen så över i bok-ek-blandskog. Kanske är detta den ursprungligaste skogstypen för detta område. Ännu i dag påträffa vi överallt i Skånes risbygd större eller mindre

rester av bok-ek-blandskog, som förr täckte långt större arealer, vilket utan vidare framgår av BUHRMANNNS ganska tillförlitliga karta. I Gyabergsskogen dominerar dock boken absolut, och ek-blandskogen är inskränkt till den tämligen fuktiga, lägre delen. Även på andra platser i Skåne kan man konstatera, att ekskogen numera övervägande håller sig till den fuktigare terrängen (Fyledalen, kring Yddingen och Vombsjön).

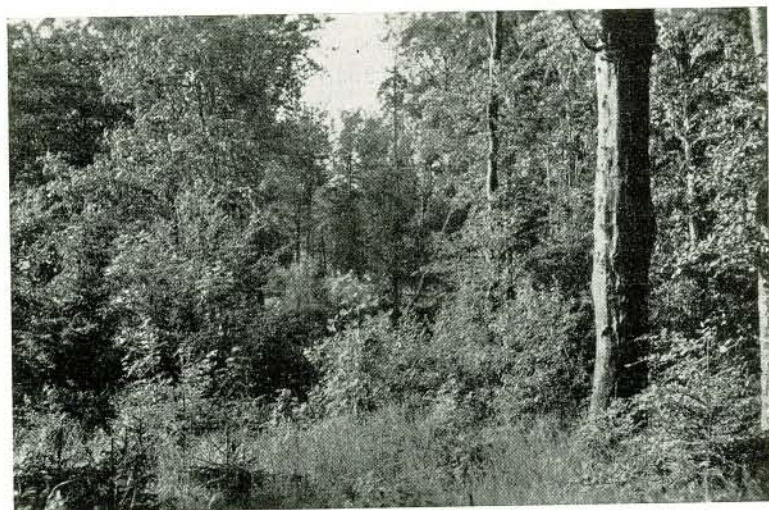

Foto: Th. Weverinck.

Fig. 3. Gyabergsskogen. — Mellersta delen med naturlig för yngning av ek och bok.

Betrakta vi den naturliga för yngningen i Gyabergsskogen, kunna vi fastställa, att särskilt i den lägsta delen, alltså i ekblandskogen, hasseln är så starkt framträdande, att ungträd av ek och bok knappast kunna komma upp. Detta stämmer överens med LINDQUISTS iakttagelser i Dalby Söderskog. I den egentliga Gyabergsskogen ligga förhållandena dock annorlunda till. Här äro unga bokar och ekar genomgående vanliga (fig. 2 och 3), ja bilda ofta stora

bestånd. Som konkurrent uppträder däremot *Fraxinus excelsior* och först i andra hand hassel, som delvis helt saknas.

Fältskiktsvegetationen omfattar nästan alla av LINDQUIST för den skandinaviska bokskogen beskrivna societeter, som:

<i>Rubus idaeus</i>	<i>Asperula odorata</i>
<i>Equisetum silvaticum</i>	<i>Lamium galeobdolum</i>
<i>Aira flexuosa</i>	<i>Oxalis acetosella</i>
<i>Melica uniflora</i>	<i>Corydalis cava</i>
<i>Milium effusum</i>	<i>Mercurialis perennis</i>
<i>Poa nemoralis</i>	<i>Urtica dioica</i>
<i>Geranium Robertianum</i>	<i>Anemone hepatica</i>
<i>Anemone nemorosa</i>	<i>Convallaria majalis.</i>

Dessutom äro i Gyabergsskogen ytterligare följande societeter företrädade:

<i>Impatiens parviflora</i>	
»	» — <i>Oxalis acetosella</i>
»	» — <i>Geranium Robertianum</i>
<i>Melampyrum pratense</i>	
»	<i>silvaticum</i>
<i>Majanthemum bifolium</i>	
<i>Pyrola minor</i>	
<i>Melica nutans</i>	
»	» — <i>Melica uniflora</i>
<i>Stellaria nemorum</i>	
<i>Stachys silvatica</i>	
<i>Aegopodium podagraria</i>	
<i>Spiraea ulmaria.</i>	

Intressant är den snabba utbredningen av *Impatiens parviflora*-societeten, som ursprungligen växt endast i den planterade granskogen, där till en början trängt in i och

slutligen nästan helt undanträngt *Oxalis acetosella*-societeten och nu redan trängt in i bokskogen. I den angränsande gran-bok-blandskogen bildar *Impatiens* med *Geranium Robertianum* en societet av till synes större stabilitet.

De mest utbredda societeterna äro *Melica uniflora*, *Poa nemoralis*, *Milium effusum*, *Lamium galeobdolum*, *Anemone nemorosa* och *Pulmonaria officinalis*.

Sammanfattningsvis kan man säga, att Gyabergsskogen är en provkarta på risbygdens skogstyper och följaktligen representerar en artrikedom, som ej uppnås i någon annan skog i området. Slutligen må hänvisas till att här var den klassiska *Betonica*-lokalen (GERTZ, 1933, s. 57).

I största delen av denna skog har nu sedan några år tillbaka planterats gran (fig. 1 och 3). Därmed torde Gyabergsskogens öde vara beseglat. På grund härav underkastade jag förra året Gyabergsskogen en översiktsinventering, vars resultat härmed föreligger. Man får hoppas, att det skall bli möjligt att rädda åtminstone en del av skogen från tillintetgörelse.

Theodor Weverinck.

CITERAD LITTERATUR.

- BUHRMANN, G.: 1684. Karta över Skåne.
GERTZ, O.: 1933. Ringsjötrakten i äldre botanisk forskningshistoria.
LECHE, J.: 1744. Förteckning över de raraste växter i Skåne.
LILJA, N.: 1870. Skånes flora.
LINDQUIST, B.: 1931. Den skandinaviska bokskogens biologi.
— 1938. Dalby Söderskog.
SAHLIN, SV.: 1930. Romeleåsen.
-